

Nr. 24 (491)

Mieram un jauncelsmei

domju Salenībā. Tie kalpos socialistiskās tautas saimniecības un kultūras vēlācraujākai attīstībai, visu mūsu zemes iedzīvotāju labklājības vēl ātrākai ceļšanai. Padomju valsts varenības, tās aizsardzības spēju tālākai nostiprināšanai.

Tāpēc visi padomju darbaļaudis lielā vienprātībā parakstās uz aizpēmumu, tie dodot savu ieguldījumu visas tautas diļāļā pasākumā, kas kalpo mieram un juncelsmei.

Jāspers nākamais solis

Aizvadītais kongress bija bagātīgas ierosmes un pamudinājuma avots visiem mūsu rakstniekiem. Kongresa dienās daudz literāti guva jaunas, nozīmīgas atziņas, dzima jaunas leceres un radošie nodomi. Vienmēr paturot acu priekšā tās dziļās rūpes par latviešu padomju literatūras turpmāko likteni, ar kādām par to runāja kongresa delegāti, mūsu rakstnieku saime spēs sekmīgi realizēt tos uzdevumus, kādus tai spraudusi partija un padomju tauta, kādus tai uzliek komunisma celtniecības dziļās vērtens mūsu zeme.

Tāpēc visi padomju darbaļaudis lielā vienprātībā parakstās uz aizpēmumu, tie dodot savu ieguldījumu visas tautas diļāļā pasākumā, kas kalpo mieram un juncelsmei.

Tāpēc visi padomju darbaļaudis lielā vienprātībā parakstās uz aizpēmumu, tie dodot savu ieguldījumu visas tautas diļāļā pasākumā, kas kalpo mieram un juncelsmei.

PSRS ARODBIEDRĪBU XI KONGRESAM

Arodbiedrību svēts pienākums ir diendienā gādāt par padomju cilvēku materiālās abklājības un kultūras celšanu. Padomju arodbiedrībām jāparāda vairāk neatlaidības

Lai dzīvo padomju arodbiedrības — komunisma skola!
Lai dzīvo Padomju Savienības slavenā strādnieku šķira un tautas inteliģence!
Lai dzīvo mūsu Lielā socialistiskā Dzimtene!

Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja
PSRS Ministru Padome

Latvijas Padomju rakstnieku savienības trešā kongresa rezolūcija

Vissekmīgāk šai laikā attīstījies latviešu proza, kas sniegusi tādus darbus kā Andreja Upīša romāns „Zaļā zeme” un „Pālsa mākopos”, Viļa Lāča „Vētra” un „Uz Jauno krastus”, Annas Sakses „Pret kalnu”, Jāņa Brodes stāstu krājumu „Vīpus Pireņiem”, Annas Brodes stāstu „Marta” un citas grāmatas. Raksturīgā īpatnība daudziem šiem darbiem, kas no acijas zināma mēra visu minētajā laikā radītās latviešu padomju prozas seju, ir plaša vēsturiska perspektīva un mūsdienu svarīgāko procesu atspoguļošana attīstībā. Tāds pagrieziens republikas dzīvē kā latviešu zemniecības nostāšanās uz jaunas socialistiskās dzīves ceļa rada atspoguļojumu tiklab prozā (A. Sakse „Pret kalnu”, Vilis Lācis „Uz Jauno krastus” u. c.), kā arī dramaturģijā (Annas Brodes lugas „Upēciena pavasarī”, „Skolotājs Straume” u. c.). Tieši šeit sākare ar dzīvi, aktīvu ielaušanās tautā palīdzēja kultivēt latviešu dramaturģijai kolektīvtvērības

literatūras žanru nopietnu
meistarības nepietiekši
ka rakstnieki nevērīgi
apgūšanas jautājumam, ka
nu, nestudē krievu un ar
turu pieredzi.

šis attīstībā stipri traucē
gstu mērķu trūkums, daž-
ties laikmeta vērojāmiem
to, neiekvēlina stridi, neceļ
varonību (B. Sauliņa,
par laukumiem).

literatūras žanru nopietnu
meistarības nepietiekši
ka rakstnieki nevērīgi
apgūšanas jautājumam, ka
nu, nestudē krievu un ar
turu pieredzi.

literatūras zinātne, kurām
tas attīstības spēku, nevēro-
sarakstītas trīs monogra-
feratūras I sējuma makets,
iedres grāmatas par latviešu
odas vēlu joprojām zemā
sas kritikas trūkums ir tās
literatūras problēmas jau-
trēt uzmanību uz galveno,
neprot apkopot un analizēt

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS TREŠAIS KONGRESS

Par stāvokli latviešu padomju literatūras kritikā un pasākumiem tā uzlabošanai

Viens no centrālajiem momentiem latviešu padomju literatūras pašreizējā stāvokļa un rīdēšanas uzdevumu noteikšanai ir jautājums par latviešu padomju literatūras kritiku — tās panākumiem un pozitīvajām iezīmēm, tās trūkumiem un kļūdām.

Pēc partijas Centrālās Komitejas vēsturiskajiem lēmumiem ideoloģijas jautājumos kritika un paškritika visās tās formās un paveidos jo sevišķi izvirzījies rakstnieku organizāciju darbības centrā. To tālāk izvērtēt un attīstīt mums uzdeva Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongress. Par to pašu Padomju Latvijas rakstnieku valdībai atgādināt, ka republikas partijas organizācija, tās rajonu, pilsētu un it īpaši Centrālās Komitejas plenumi, konferences un kongresi, tādā veidā zināmi fakti.

Stāvokļa latviešu padomju literatūras kritika visos aspektos tika apspriests mūsu republikas RS valdes 3. plenumā 1950. gada jūnijā. Tādēļ te runa būs par notikumiem un parādībām kritikas laukā, kas norisinājušies galvenokārt pēdējo četru gadu laikā.

Arī šodien jāatzīst, ka RS valdes 3. plenumā notaisā A. Grigulja referāts līdz ar debatēm, kas par to izvērsās, visumā pareizi atspoguļoja stāvokli, bet jo sevišķi kļūdas un trūkumus tā laika literatūras kritikā. Bet tāpat mēs atceramies, ka daudz kas tajā izraisīja domstarpības, kuras plenuma gaitā netika atrisinātas. Šā iemesla dēļ ne viens vien no referāta uzdevumiem šķērsotiem palicis līdz šai dienai «diskusijas stadijā». Tā kā gan nolemis, ka izstrādās rezolūciju, kas dos atbildes uz neizlemtajiem jautājumiem. Bet pirmās četrām gadiem izveidotā lēmumu redakcijas komisija nav ne reizes saskaņusi, un par šādu rezolūciju jāsaka, ka tā arī tūlīt pūlēti pagaidām nav atrodamā.

Partijas XIX kongresa materiālu pārbaudīšanas klajā pierādīja, un pierāda, kādā mērā šis dokumenti savijpojuši literatūras kritiku un prātus. Tie likusi ierunāties kritikas laukā tādēļ autoriem kā Kārlis Ozoliņš, Arvīds Grigulis u. c., kur balst nebija ar dzirdēto jau labu brīdi un neapmierināt ar pašlaik. Nepieciešamību kļūst pieprasīt saprātīgi arī tādā pavisam jauni mūsu rakstniecības kopējā kā M. Kalve, M. Aboļa, J. Kairiņa, P. Zēļa, M. Mauriņa u. c.

Starp pētījumiem, kam bijusi mūsu republikā visskaitlāk atbalss, pirmā kārtā jānosauca K. Ozoliņa izstrādātais raksts «Par daudziem latviešu padomju literatūras un kritikas attīstības jautājumiem», V. Meļņa apere «Par pilnvērtīgu literatūras kritiku», filoloģijas zinātņu kandidāta L. Jersova apcerējums «Drosmīgāk attīstīt padomju satiru» un daudzi, daudzi citi.

Kā redzams, kritiskā doma darbojusies diezgan galvenā virzienā. Tā bijusi vispārīga gādība par pilnvērtīgu tipisku maksas tēlu radīšanu, un, otrkārt — vērtēšanas atbildētāji tādā klasiskajā latviešu literatūrā pazīstamu un izkopu zīmā kā satira.

Reizē ar to atklājušās dažas parādības kā literatūrā, tā arī kritikā, kas sāk radīt nepietiekamas bažas. Lieta tā, ka, gēdami savos darbos par pamatu to vai citu mūsu dzīves ēnas pusē, rakstnieki paši un viņu radītie pozitīvie varoņi tā kā pazaudē aktīvu, nesaudzīgi, viscaur uzbrūkošu nostāju pret šim katļīgajam parādībām. Tādos darbos maz vai nemaz nav parādīti tie spēki, kas šīs parādības likvidē, un tie ceļi, pa kuriem ejot tas notiek. Galvenā atzīta, kuru no tiem iegūst ekvivalēci vai lasītāji ir redzēt, kādas briesmas lietas pie mums notiek!

Partijas prese jau ilgēmuši noteikti norādīdusi pozīciju pret tādām parādībām. Mūsu republikā tas pagaidām nenotiek, kaut gan tāda izmaiņšānā nepareizi izprastā satīra nomaņā kaut vai tāda lūgā kā A. Grigulja «Profesora iekārtojās».

Cetras gados, kas apritējuši kopš mūsu savienības valdes 3. plenuma, gūti savi panākumi latviešu literatūras klasiskā mantojuma novērtēšanā, arī ir izšķirošā lēmuma bijusi partijas XIX kongresa materiāliem un citiem partijas dokumentiem literatūras un maksas jautājumos. Sastādīta latviešu literatūras vēstures makets, kuru izstrādājis autoru kolektīvs ar Ē. A. Griguli, J. Nodri, M. Gailli, A. Vilsonu u. c. priekšgalā. Jānis Niedre sarakstījis «Latviešu literatūras vēstures» divas daļas. Kārlis Kraupis publicējis plašāku pētījumu par Tautas dzejnieku J. Raiņa sabiedrisko uzskatu attīstību. Latvijas PSR Kultūras ministrija, no organizējusi vairākas apceres par mūsu dramaturģijas mantojuma jautājumiem, kurās izšķirošā nozīmē ir tieši literatūras pētījumu un kritiku līdzdalība. Šī pasākuma rezultātā rampas gaisma ieraudzījusi, drīzumā ieraudzīs ne viens viens klasiskais darbs, kas pamazām sāka aizsīsties.

Konstatējot šos faktus, mums nav ne vismazākā iemesla kļūt pašapmierinātiem. Lielu līdzu daļu mūsu kongresa vērtības jāvērtē trūkumiem un kļūdām kritiku darbos, kaut vai tā vienkārtā iemesla dēļ, ka pēdējo ir kritiski vien vairāk. Tie pletiks ar vienu piemēru. Sākotnējie notikumi ar Viļa Lāča romanu «Uz jauno krastu» atspoguļo ne tikai atsevišķu publicētu kļūdas. To nozīmē ir daudz dziļāka. Šajos notikumos atklājas zemais līmenis mūsu visu darbībā. Biedri, kas domāja citādi, nekā bb. Pīniskis, Zorins un Sokols nebija tik pārliecināti par savas nostājas pareizību, lai uzdīkstētos to atklāti aizstāvēt. Viņi atzina par labāku klusēt. Domu cipa neizvērtas, un nepareizi uzskati jo vieglā mēra virsroku.

Piemērs ar romanu «Uz jauno krastu» ir šai ziņā pats spītākais, bet nebūt ne vienīgais. Trūkumu, nepilnību, aplamu un maldīgu uzskatu mums bijis ļoti daudz.

Kongresa priekšvakarā par jaunu izrādīšas domu apmaiņa: kādā mērā vainojama dzīves nepazīšana, kas daudzākā pārnēsta latviešu padomju rakstniekiem. Zanis Grīva diezgan asā formā pateica, ka ne tas ir galvenais, galvenais esot meistarības trūkums. Jānis Grants un Alfrēds Krūklis, vismaz spriežot pēc laik-

Valdemāra Kalpiņa koreferāts

raksta «Literatūra un Maksla» ievietotajiem rakstiem, ir citādās domās un apgalvo, ka galvenā nelaipe ir konkrēta dzīves materiāla nepietiekama pazīšana. Kritiskajai domai arī šai jautājumā vajadzētu staidzami nodibināt pilnīgu skaidrību.

Meistarība taču nav šķirama no dzīves iepazīšanas. Un ja mums šodien jāatbild: kādēļ mēs kaut vai mazas formas darbiem nav iejūsminājuši, piemēram, tie grandiozie notikumi, kas pašlaik norisinās Padomju Latvijas laukos, tad atbilde ir tā: kā mēs — tādēļ, ka mēs šos notikumus pietiekami nezinām un nesaprotam. Pretējā gadījumā — pieņemot, ka mēs pietiekami pazīstam un saprotam mūsu kolchozu dzīvi, — rakstniekam, kas klusē, var jautāt, vai viņš patiešām ir padomju rakstnieks.

Bērnišā katrs no mums būs piedalījies, totā, kurā nedrīkst teikt ne «jā» ne «nē», ne «mēlne» ne «balis». Cik bieži šī rotaļā nāk prātā, iepazīstoties ar rakstnieku darbu vērtējumu republikas presē vai sekciju sanāksmēs. Parastais slēdziens, kas pavada literatūrā dzīvē lielumu lielo daļu dalībdarbu, ja vien tie nav izpelnījušies Stalīna premiju vai kādu citu apbalvojumu, ir tāds:

«Neraugoties uz zināmiem trūkumiem, darbs ir iedzams leģvums. Pēc pārstrādāšanas to var izdot». Lūdzim ievērot: zināmi trūkumi — redzami panākumi! Kas tas ir: daudz vai maz, ļoti vai slikti — to nezina neviens. Piemēri nebūs vajadzīgi. Tos atradīsim jo daudz kritisku apcerējumu pēdējās rindkopas un lielākajā daļā sekciju sēžu protokolos, tai daļā, kur tiek dots kopējs vērtējums.

Grūti pat ledomāties cik necik nopietnā sacerējumu, kurā blakus neveiksmēm nebūtu arī pozitīvu sniegumu. Tādēļ šī spriedzielā nav nekā vairāk par tikušā salmu kulišanu. Kritiķim jāsauc lūgums lasītājam vārdā. Viņam jāpārdaļa autoram un lasītājam, kā šajā konkrētajā darbā ir vairāk — pozitīva vai negatīva, panākumu vai trūkumu, lai tad skaidri un atklāti teiktu par šo darbu balts tas vai melns? Tāds, manuprāt, ir uzdevums.

«Ede dotu biedriem kritiķiem draudzīgu padomu — vēltēt vairāk uzmanības literatūrai visumā un ne tās atsevišķām parādībām» — rakstīja Gorkijs 1931. gadā.

Mūsu republikā šis padoms skan kā šodien teikts un raksturo citu svarīgu kļūdu kritiku darbā. Mēs parasti vērtējam to vai citu literatūras parādību, atrodot no rakstnieka dalīdres visumā, atrodot mūsu republikas apstākļos no latviešu padomju literatūras galvenajiem uzdevumiem, atrodot no visas padomju literatūras galvenajiem uzdevumiem. Ja runā, tad tikai par vienu vienīgu darbu, ko tad vērtē ārpus laika un telpas. Lūk, piemērs. Vairākus darbus pēc kā gados publicēja prozaiķis Vīzbulis Bērce. Katrs no tiem izaucais ievērojamas cīnīgu atbalu, kurā starp citu izskanējuši arī dibināti jēmetumi jaunajam rakstniekam. Bet vēlreiz izlasot visu, kas par to rakstīts, liešam nav iespējams pateikt, kas tad šīs peckāra gados noticis ar talantīgo latviešu padomju rakstnieku Vīzbuli Bērci — vai viņš audzis, palicis uz vietas, vai arī sildejis atpakaļ? Vai viņš audzis ārī vai lēni, pietiekami vai nepietiekami? Kopīgi slēdzienā par rakstnieka dalīdri nav izdarīti. Tādēļ kopumā lielāko daļu no tā, kas presē un runās teikts par šo prozaiķi, jāuzskata par serliju savā starpā nesastītu, pa laikam diegan parvīšu recenziju. Gandrīz neviens no tām nav norādījums uz rakstnieka īpatnībām, uz viņa īpašo vietu savas tautas rakstu maksā.

Bērce dalīdres šai ziņā ir tikai viens piemērs. To pašu varētu teikt par Jāni Grantu, Zani Grīvu, Bruno Sauli, Andrei Vējanu un citiem. Viņu radošais sniegums nav novērtēts. Vērtēti tikai atsevišķi šo autoru darbi.

Tātad, mūsu kritiķi ir daudz spēcīgāki kritizētāji un noliedzēji nekā apliecinātāji un jaunā kopēji.

Piemērs arī te var minēt cik uziet. Pakavēsimies pie dažiem.

Labi pazīstams mūsu literatūras kritiķis ir talantīgā publicista E. Sokola vārds. Bet viņa darbībā saskatāma diezgan divaina tendence. Biedrs Sokols prot tikai vienu: iztēlot kritizējamo par nējgu vai arī par kaut ko vēl vairāk. Pie tam mēra sajūta ne katrreiz ir šī kritika stiprā puse. Tā līdz šai baltajā dienā nav saprotams, kādēļ 1951. gadā viņam veselos divos «Karoģa» numuros vajadzēja nopietni gar darbu, kura kļūdas bija tik acīm redzamas, ka to nevienam ir nedomā publicēt. Tāpat nav saprotams, kādēļ E. Sokols, kļūdījies romāna «Uz jauno krastu» novērtējumā, pašā atklātos «nāves grēkus» cenās tādā attiecināt arī uz «Zvejnika dēlu». Grūti piekrist arī tonim un galvenajiem slēdzieniem, kādi izriet no b. Sokola raksta sakarā ar b. Kraupļa sacerēto monografiju par Raiņu. Mikēti izsakoties, kritiķa pozīcija visumā ir stipri vienuspijuma un tādēļ nepareiza.

Ar dziļu ironiju Gorkijs apcerējumā «Par īstenību raksta», ka ļaudis vispirms «... pamana un pasvītro trūkumus, netikumus un vispār — sava «būvā» vājas puses». To dara tādēļ, ka tie patīkami un izdevīgi savu tvāko sevis šķūns redzēt kā kropli, neapdāvinātu eulģi. Turpat arī Gorkijs aicina rakstniekus pārveidot savu redzi tā, lai viņi saskatītu jauno, kas top, un savos darbos to apliecinātu.

Gorkija teiciens, kā redzējām, attiecināms uz dažu labu no mūsu literatūras kritiķiem. Līdzās neatlaidīgai cīņai pret kļūdām un trūkumiem no viņiem prasās ne mazāk degsmes un entuziasma, pašizlīdzīgi kaļpojet jaunajam, pievērtot tam plašas sabiedrības uzmanību, visiem spēkiem kopojot un auklējot to. Ikviens latviešu padomju rakstnieks, visa mūsu latviešu padomju literatūra ir ārkārtīgi leģterisēta kritiķu un literatūras pētījumu darbībā, kas būtu vērstā tieši šādā virzienā.

Tur, kur sociālistiskajā sabiedrībā pietiek kritikas un paškritikas, tur nav arī

attīstības. Starp visām latviešu padomju literatūras nozarēm vienīgi literatūras kritika nokļuvusi tādā divainā stāvoklī, ka tā neizjūt ašas, draudzīgas kritikas dzīvinošo elpu. Tāds stāvoklis bremzē kritiķas domas attīstību.

Sabiedrībā pamazām zūd literatūrkritisko rakstu autoritāte. Lasītājs redz, ka redakcijas maldījūšas ne vienreiz vien. Tomēr ir tikai dažādi gadījumi, kad tas savus maldus atzina. Praksē nav nostiprinājušies, arī tādā kārtībā, kad par vienu un to pašu jautājumu būtu iespējams izteikt pretējas domas, kuras tad atrisinātos redakcijas vai kādā citā rakstā.

Sava laikā Beļinskis rakstīja, ka kritiķim jāatstāj uz savu lasītāju tikpat liels spēkaids, kādā Močalovs atstājis uz skatītājiem. Viņš aicināja recenzētus uzskatītājus dzejniekiem un pie tam — lieliem dzejniekiem. Tas, protams, nav panākams bez kritikas maksas augstas meistarības. Bet šis jautājums kompleksu mūsu republikā pamests pilnīgi novārtā. Tas taču ir fakts, ka, ķeroties pie kritikas vai publicistikas, pat ievērojami rakstnieki it kā zaudē savas stila īpatnības, kļūst peļekti un vienveidīgi. Tas taču ir fakts, ka mums nav neviena nopietna vērtējuma par izteiksmes līdzekļiem un to īpatnībām kritiku darbos. Tas taču, beidzot, ir fakts, ka kritiķu bieži vien neuzskata pat par literatūru.

Te izteikti slēdzieni pamatoti ar faktiem galvenokārt no žurnāla «Karoģa» un laikraksta «Literatūra un Maksla». Ar to esam jau devuši vispārēju vērtējumu par abu šo preses organu darbību, kas neapmierina ne lasītājus, ne arī pašus rakstniekus. Lasītāju konferences, preses apskati par laikrakstu «Literatūra un Maksla» centrālajās un republikas avīzēs, RS valdes lēmumi šai jautājumā ir tam vislabākais pierādījums.

Tiesām, laikraksta «Literatūra un Maksla» tāpat kā žurnāla «Karoģa» nelasām apcerējumu, kuros mūsu rakstnieki tiktu «nobilzāti» tā vai citas temas apgallošanā. Maz tur atrodām arī tādus rakstus, kas latviešu padomju rakstnieku sniegumu vērtētu no visas mūsu literatūras viedokļa, tādējādi parādot, kas isti notiek ar pašu rakstnieku, cik strauji un kādā virzienā vērojama viņa izaugsme. Par droši teikt, ka abi Rakstnieku savienības preses izdevumi neprot atrast un saskatīt, un apliecināt to jauno, kas, bez šaubām, ir kārtā izcilākā mūsu rakstā vārda meistarā sasniegumā.

Svarīgākas kļūdas un trūkumi mūsu literatūras kritikā ir: nepietiekama cīņa par laikmetīgas tematikas ieviešanu latviešu padomju rakstnieku darbos, diplomātika laipošana atklātas sarunas vietā vērtējot jau uzrakstītos darbus, šo darbu iztirzājumi, atrauti no visas rakstnieku dalīdres, kā arī latviešu padomju literatūras un visas padomju literatūras kopējiem uzdevumiem, apbrīnojama vienlīdzība pret jauno, pozitīvo, kas parādās pirmām kārtām iesēcēju un jaunākās paaudzes rakstnieku dalīdres, pašas literatūras kritikas nepakļaušana pamatīgam iztirzājumam un beidzot — abu Rakstnieku savienības preses organu vājais darbs kritiķas domas izrādīšanā un pacelšanā.

Ar tādu un līdzīgu faktu konstatāciju esam jau nodarbojušies ne vienreiz vien. Daudz retāk dotu atbilde uz jautājumu: kas isti darāms, lai stāvokli strauji uzlabotu. Bet tieši uz šo jautājumu mūsu kongress jādod pienācīga atbilde.

Kas tad jādarā?

Vispirms jānobilzē mūsu rakstnieku organizācijas radošie spēki darbam kritikas laukā. Lielās krievu literatūras pieredze liecina, ka, ar dažiem izņēmumiem, paši rakstnieki aizvien bijuši literatūras cīņas labākie kopēji. Literatūras kritika pirmām kārtām ir pašu rakstnieku lieta.

Bet kas notiek pie mums? Atskīrāt laikrakstu un jūs redzēsit, ka par latviešu padomju literatūras pašreizējiem panākumiem un arī likstām tur neizsakās tieši vadošie rakstnieki. Asprātīgi teicu kādā lasītāju konferencē, ka pie mums par meistarību nerunā ne meistari, ne arī zēji, bet tikai un vienīgi iesēcēji. Izlasiet sekciju sēžu protokolus un jūs sapratīsiet, ka tur vismazāk piedalās un visvairāk klusē tieši pieredzes bagātākie biedri.

To nezdodo kritiķas domas sasniegumu vārdā, ko mums atstājuši Puškins un Gogoljs, Saitkovs-Sedrins un Gončarovs, Gorkijs un Furmanovs, tā lielā darba vārda, ko kritikas laukā veikusi un vēlē darīdējs un Simonovs, Surkovs un Erenburgs, Upītis un Sudrābkalns, mēs arī no šā kongresa tribīnes griežamies pie Annas Sakses un Viļa Lāča, Nikolaja Zdanova un Frīda Rokpelņa, Mirzāšas Kempes un Arvīda Grigulja, Annas Brodeles un Jūlija Vanaga, Valda Luksa un Zana Grīvas, pie citiem šeit nenosauktajiem latviešu padomju rakstniekiem ar aicinājumu:

Dodiet, biedri, katru gadu kaut vienu plašāku pētījumu par parādībām latviešu padomju literatūrā! Vienalga, kur šie darbi tiktu iespiesti: Maskavā vai Rīgā, grāmatā vai žurnālā, partijās laikrakstā vai mūsu speciālajā presē, tas būs leģvums latviešu padomju literatūras kritikai un latviešu padomju literatūrai visumā.

Aizritējušajos četros gados latviešu padomju literatūras kritiķā radušies darbi, no kuriem ne viens viens paliks mūsu literatūras vēsturē, ja ne gluži ar to, ka tie būs labākie, tad katrā ziņā ar to, ka tie būs pirmie — pirmā zinātniskā latviešu padomju literatūras vēsturē, pirmā padomju laikā izdotā monografija par Raiņu, pirmie plašākie pētījumi par tipisku utt., utt. Tāpat kā visas citas literatūras nozāres, arī latviešu padomju literatūras kritika šai laikā parādījusi jauni vārdi, jauni talantīgi literatūras publicisti, kas savu mūžu apņēmušies veikt šim grūtajam darbam. No visa tā iztēlot galvenās slēdzienas: mums ir sava latviešu padomju literatūras kritika. Kopā ar visu mūsu brīnīgāko dzīvi tā aug un pieņemams spēks. Šī izaugsme nevar mūs apmierināt. Lai to pašrādātu, nepieciešams rūpīgi un ar mīlestību kopt visu to, kas tajā parādījies jauns, derīgs, rīdīdams apliecināts.

Literatūra mazajiem lasītājiem

Arvīda Grigulja koreferāts

Nekur pasaulē tā nerūpējas par bērniem kā Padomju Savienībā. Padomju iekārta nodrošina mūsu bērniem gaisu, saulainu bērniņu. Gimenēm nāk palīgā bērnu dārz. Tālāk par bērnu izglītību rūpējas mūsu gaismas pils — padomju skolas. Visā šajā sarežģītajā un ilgajā audzināšanas un izglītības sistēmā leģvorojama loma ir literatūrai. Bērniem pieejama visa varēna, liela padomju literatūra. Bet ar to tomēr ir par maz. Literatūra tikai tad veikls savu svēto audzināšanas darbu, ja tā būs piemērota lasītāju attīstības pakāpei, lasītāju psiholoģijai. Lūk, kāpēc ir nepieciešami piemēroti literatūru — atbilstoši bērnu attīstības pakāpei. Lūk, kāpēc padomju literatūrā ir izveidota īpaša literatūras nozare — bērnu literatūra. Tā ir svarīga padomju literatūras sastāvdaļa.

Bērnu literatūras stāvokli vēl sarežģī tas, ka tā nebūt nav un nevar būt vienveidīga. Tai savukārt jāatbilst, atbilstoši bērnu attīstības pakāpei.

Padomju psihologi ir nosacījuši bērnu literatūrai trīs lasītāju grupas: a) no 3 līdz 7 gadiem (t. s. pirmsskolas vecums); b) jaunākās skolas vecums — no 7 līdz 11—12 gadiem un c) vecākās skolas vecums vai pusaudžu vecums — no 13—14 līdz 17—18 gadiem.

Tikai ievērojot šo diferenciāciju un veidojot literatūru atbilstoši tai, tā sasniegs savu mērķi un pilnvērtīgi varēs veikt audzināšanas darbu. Tomēr šķiet, ka arī šī diferenciācija vēl nav pietiekama. Jo no pirmās grupas vēl atsevišķi būtu izdalāmi 3 līdz 4 gadus veci bērni, t. i., tas laiks, kad bērns vēl neprot lasīt vai tikai šo prasmi sāk apgūt.

Padomju valdība un Komunistiskā partija jau tūlī pēc Lielā Oktobra socialistiskās revolūcijas ir pievērsusī izcilu uzmanību bērnu literatūras attīstībai. Tāpēc arī nevienai tautai pasaulē nav tik plaši izvērstā, tik idejiski augstvērtīga maksīnleiskā meistarība, tik pilnvērtīga bērnu literatūra kā padomju tautai.

Latviešu padomju bērnu literatūrā ir jau sava vēsture un tā izveidojusies galvenokārt laikā no II līdz III kongresam, jo latviešu padomju literatūra bērnu literatūras nozarē sāka pievērsties plašāk un daudzpusīgāk tikai pēc Tēvijs kara. Bērnu literatūrā sakoncentrēja savu galveno uzmanību arī ievērojama daļu no uzmanības vairāki vadošie rakstnieki, kā Valdis Lukss, Jūlijs Vanags u. c. Intensīvi ielēdzās šī literatūras nozarē vairāki jauni rakstnieki, kā Sils, Dinere, Arijā Silabriede u. c. Bērniem un jaunatnei radīja speciālus periodiskus izdevumus — žurnālu «Bērni» un laikrakstu «Pionieri».

Rezultāti arī latviešu padomju literatūrā izveidojās jauna, samērā intensīva literatūras nozarē — bērnu un jaunatnes literatūras nozarē. Šajā nozarē ir virkne labu sasniegumu, bet blakus tiem ir arī trūkumi, par kuriem gribu runāt galvenokārt.

Viens no vispārējiem trūkumiem ir tas, ka ne Valsts izdevniecības bērnu un jaunatnes literatūras redakcija, ne rakstnieki nevēlro tikko aprādito bērnu literatūras diferencēto raksturu. Izdevniecības darbā tas izpaužas pilnīgā proporciju trūkumā

attiecīgo grupu apkalpošanā. Rezultātā cieš mūsu vismazākie lasītāji. Tiem izdevniecības krūstnātes iet garām ar uzrautu degunu. To pierāda statistika, kas bez jebkādiem komentāriem ir apūdzība izdevniecībai no mazo lasītāju puses.

N. K. Krupskaja saka, ka mazajiem lasītājiem jāsniedz «dzīve tāda, kāda viņa ir» un tāpēc to grāmatām nav jāsaturs tikai «kakiši un suni». Bet arī tad, kad šis princips tiek ievērots, grāmatas dažkārt nevar sasniegt savu mērķi zemā maksīnleiskās meistarības līmeņa dēļ. Rakstnieki mazajiem lasītājiem dot tekstus galvenokārt dzejā. Tas būtu labi, ja šī dzeja nebūtu pavisā un pat formalistiska. Laba, saprātīga dzeja patik bērniem, tāpat kā patik arī lieliem, tāpēc jau mēs visi ar tādu aizrautību lasām Maršaka un Michalkova dzejoļus bērniem. Krievu padomju dzejnieki ar saviem sasniegumiem ir pietiekami skaidri pierādījuši, ka vai atskatu likumības bērnu dzejā. Sim atskanām obligāti jābūt tiešām, jo tikai tā spēj sniegt tādas asprātības iespējas, ko satur šis poetiskais pagēmiens. Tikai šis atskanams palīdz ielieņest bērnu un nostiprina gleznu viņa atmiņā. Tas pats, kas teikts par atskanām, attiecas arī uz ritmu. Bērnu dzejas ritmam jābūt vieglam, rotāligam, tikai tad tas iespiedīsies atmiņā. Tie ir dzejas formas elementi un tiem ir viens nolūks — pasniegt ļoti konkrētu un viegli uztveramu saturu. Tikai konkrēta tēlainība iedarbojas uz mazo lasītāju. Saturs no formas un forma no satura nav šķirami.

To nevēlrojot, cieš kā saturs, tā forma.

Zīmīgs piemērs tam ir Jūlija Vanaga grāmata «Kaptēnis Azāns». Autora nodoms apveicams — iepazīstināt mazo lasītāju ar padomju cilvēku — drosmīgu jūrnieku, apvienojot to ar pieredzes materiālu — īpatnēju zvejas veidu — trala zveju.

Tomēr rezultāts autors nesasniedz ne vienu, ne otru. Sīzēts izkārtots tik saņemti, ka bērns vairāk nēko nevar uztvert, kā tikai to, ka Azāns ir kaptēnis. Visas cits palicis neatklāts.

Jūlijs Vanags ir viens no nedaudzajiem, kas daudz enerģijas veltījis mazajiem lasītājiem, bet, ja viņš nav varējis pilnām šajā nozarē vēl izvērst savas spējas, tad tur vispirma kārtā vainojama mūsu literatūras kritiķas paviršība un nevarība, kas nepārādīja rakstniekam trūkumus un nepāvēra ceļu šo trūkumu novēršanai. Tā, piemēram, «Kaptēni Azānu» visos izdevumos recenzenti pavirši lasīslavē.

Tas īstenībā gākās jau ar pirmo Jūlija Vanaga grāmatu mazajiem — 1950. gadā izdotu «Mazie kolchoznieki», kurā bija vairākas īri impresionistiski uzmetas, nesaprotamas vietas, bet kritiķi uz tām nenorādīja.

Šķiet, ka Jūlijs Vanags, veidojot savas bērnu grāmatas, dažus tekstus uzdevumus grīb parādresēt uz maksīnleiku, kas grāmatu ilustrē. Bet rezultāts pierāda, ka tādā parādresējumā neattaisnojas.

Labā sadarbība ar maksīnleiku rodas tikai tur, kur rakstnieks viepirms patstāvīgi ir devis patstāvīgu labi nostrādātu darbu. To pierāda Valda Luksa grāmata «Mani draugi» (1953.) — kas pašreiz ir labākā mazo lasītāju grāmata latviešu padomju literatūrā. Lukss prot stāstīt atjautīgi, īsi, koncentrēti, konkrēti, kaut arī ne visur vēl izmanto savas formas spēku. Ne viscaur vienādi iedarbīgi izmantotas atskanās.

Dažos sacerējumos nepārdomāts sīzēts noved pie nepareiziem secinājumiem. Tas tā ir ļējīgi un labi uzrakstītajā Cecilijas Dineres grāmatā «Kates rotālietas».

Labs nodoms bijis Elīnai Zālītei grāmata «Bīrtālija seņojot» — tuvināt bērns dabai, iepazīstināt ar sēnēm utt. Taču darbs uzrakstīts plaši izvērstā dzejskajā stāstījumā, ko nekā nesadala un neizkārto, tāpēc sīzētiskā līnija iznāk pārāk pārslogota un smaga. Bērns nav spējīgs garajā stāstījumā orientēties. Līdzīga ir arī viņas otrā bērnu grāmata «Pēterītis miera sardzē».

Ne mazāk sarežģīta kā bērnu dzeja ir arī mazo lasītāju proza, kural par nožēlošanu mūsu rakstnieki tikpat kā nepvēlēšas. Tai jābūt īsai, ļoti konkrētai un mērkīteigai. Kā labs piemērs tam var noderēt N. Kalpiņa 4 rindīpas garais stāstījums «Pallig»: «Saša un Aļoša palīdzēja kļāt gaidu. Visi pīesēdās pusdienot. Uzleja zupu, bet ēst nav ar ko. Eh, tad palīgi! Gaidu uzklāja, bet karotes neuzlika». Tamlīdzīgu stāstījumu izlasījuši, bērni to vairs nekad neaizmīrsīs un tas viņiem mācīs rūpību.

Pa šo ceļu ar labiem panākumiem ir sācis iet Jūlijs Vanags (sk. viņa stāstījums mazajiem lasītājiem «Bērni»).

Runājot par mazajiem lasītājiem, nevar pozitīvi neatzīmēt žurnālu «Bērni», kas iekārtojās nodaļu «Mazajiem lasītājiem». Tikai ne vienmēr atrodas, ko šajā nodaļā ievietot.

Mazajiem lasītājiem pavīsam novārti ir atstāta kāda īpaša nozare. Tie ir darbi, kas mazo lasītāju iepazīstina ar padomju zinātni un tehniku. Labu paraugu šajā ziņā ir devis vienīgi Adolfs Talcis, sarakstot labi izveidotu un atjautīgu darbu «Mani svārcipi» (izdevniecība to sagatavo iespējamai), kurā apraksta, kā top vilnas audums.

Tāpat izdevniecības rīcībā ir labs manuskripts — pazīstamā ornitologa K. Grigulja un Elīnas Zālītes grāmata par putniem un meža zvēriem («Vāverīte baltastīva»).

Ļoti nozīmīgi bērnu literatūrā var būt folkloras materiāli — pasakas, tautas dziesmas, mīklas, sakāmvārdi un parunas. To jau pierādīja divi pasakmu krājumi Jāņa Niedres aparē. Taču tas ir pārāk maz. Bez tam nemaz netiek organizēti tāntas dziesmu izdevumi mazajiem lasītājiem, kas ar maksīnleika palīdzību varētu sasniegt labus rezultātus. 1950. gadā izdevniecība it kā esot paredzējusi ilustrētu parunu un sakāmvārdu izdevumu. Vēlams to pātrināt.

Bērnu literatūras attīstībā maz jūtama laikraksta «Pionieri» līdzdalība. Daži rakstnieki savos darbos ietver dzīves materiālu, pietiekami to nepazīdāmi. Tā, piemēram, A. Imernapa un G. Cīruļa stāsta «Sestās klases dārgums» izmanām, kā autori nepazīst padomju filatelistu darbu.

Tālākas augšanas ceji

Latvijas Padomju rakstnieku savienības III kongress. Attēlā pa kreisi: grupa kongresa delegātu un viesu. Attēlā pa labi: kongresa dalībnieku delegācija dodas nolikt valnu uz Tautas dzejnieka J. Raiņa kapa.

H. Jrgensona un D. Gedzjuna uzņemumi

J. Vanags

Daugavas krastos

Dziesma

Tūkstoši teiksmainu varoņu rastos,
Naidnieks ja draudētu Padomju Zemei.
Sodien redz varoņus Daugavas krastos —
Kaujā, kur pacēlts pret atmatu lemess.

...Purvi un cinaites, Ataugu salas.
Akmeņu lauki un aizaudzis strauts...
Tādas tev, Daugava, tālālu malas —
Dziesmām darbam tās jaunatni sauc:

Pārvērst par druviem šīs krāmāju jūras,
Pļūsmos ziedainas sedzenes paklāt!
Sēsties, draugs, droši pie motora stūres,
Varenu vāgu šķēl dūksnāji aklā!

Varoņu teiksma top Daugavas krastos —
Pirmā lauku vēlnu lemeši griež.
Lidumnieks jaunais te līgavu sastop —
Dziesmu sirds pati pret apvērtni sviež.

Atbalso kazachu stepe un Altajs —
Dzimitenes jaunzemi arēji dzied:
Stāms mūsu ierindā, jaunietī staltāis,
Padomju Tēvzemes lauki lai zied!

V. Smiļa

Padomju zvejnieki Baltijas jūrā

Kaut ziemeļrietēnais pūr jūras zaļiem klājiem brāžs
Līdz slāpi virsējie visapkārt salauzīti kūst,
Krasts kājas atpakaļ un ūdens mirgas ostā grūt
No bangām varenām, kas akmeņus mēģina krācot gāzās, —
Iet jūrā zvejnieki, šim skarbam dabas spēkam rada,
Ar stipriem kuteriem tur tālās dzelmeis trauks mest.
Tie pilnā ātrumā caur baltiem viļņiem kuģus vada
Pret selgas plūsmiem, kur straumes nebeidz zivis nest.

Pa tumšiem ūdeņiem bez mītas tautidamies līn,
Starp jūras stāpekļiem un aļģēm tīkli lokiem plāstiem
Uz lielām dzijumiem pēc reņģu bariem ašiem,
Un gubu mākoņi tik tuvu ūdens virsmai skrien,
Kur dažreiz arī saldūdeņu zivis maldās...
Pār sēkļiem paceltiem kaut satrākotā vāgu skalās,
Uz klājiem darvotiem steidz pilnus āmjus vīri celt...

Kad saule rietošā sāk tumšās mākonīgūsmas šķēlt,
Pie krasta atgriežas aiz kuģa kuģis, smagi slīdot,
No zivju sudraba un viļņu sājām putām spīdot.

A. Čehova nāves 50 gadu atcere

8. jūnijā PSRS Padomju rakstnieku savienība K. Fedina vadībā uz pirmo sēdi sanāca Viesu savienības komiteja A. Čehova nāves 50 gadu atceres sarakojumu organizēšanai.

Atceres dienas pilsētās un ciemos notika vakari, lekcijas, pārrunas, Čehova lasījumi, lasītāju konferences, rīkos rakstnieka dzīvi un darbību vērtības izstādes.

Maskavā un citās mūsu zemes pilsētās notika evinīgas sēdes sakarā ar A. Čehova nāves 50 gadu atceri.

Gaivaspilsētā paredzēts atvērt Čehova māju-muzeju. Muzejs atradīsies Sadovaja-Kudrinskā ielā, tajā namā, kur ilgu laiku dzīvoja un strādāja rakstnieks.

Valsts literatūras muzejs organizēs valsts izstādes gaivaspilsētās kultūras un apūtas parkos.

Valsts daļi literatūras izdevniecība paredzējis laist klajā A. Čehova kopoto rakstu jaunu izdevumu 12 sējumos. Atsevišķus darbus, darbu izlases, monogrāfijas, albumus plakatus un atklātnes sakarā ar atceres dienām laids klajā dažas mūsu zemes izdevniecības.

Turpinājums no 2. lapa pusē.

aktīva pretpēka, kas cinās pret jaunumu un uzvar to.

Daudz uzmanības debatēs tika veltīta literatūras kritikas jautājumam. Ļoti ierosināja bija krievu rakstnieku pārstāvi N. Lesjuevska runa. Viņš pamatoši aizrādīja uz dažkārt piemirstu apstākli, ka padomju literatūras kritiku nedrīkst reducēt līdz utilitāras trūkumu uzrādītājam atvoklim. Kritika tāpat kā daļi literatūra ir plintieģa literatūras nozare, kas strādā ar socialistiskā realisma metodi un kuras pats pirmais uzdevums ir saskatīt mūsu literatūras dzīvi jauno, pozitīvo, radīt padomju literatūras attīstībai teorētisku pamatojumu.

Par to, ka kritika izvalrās saskatīt literatūras darbos pozitīvo, mēģina rakstnieka daļi radīt iegrožot dažādās iepriekš izstrādātās shēmas, asus vārdus kongresā teica Zanis Grīva. Alberts Jansons, atgādināms bieži dzirdēto un ļoti pamatoto mūsu literatūras kritikas zemo vērtējumu, uzsvera, ka šis vērtējums attiecā ne tikai uz dažiem profesionāliem kritiķiem, bet uz visu rakstnieku saimi, uz kritisko domu visā mūsu Rakstnieku savienībā, jo ar kritiku vairāk vai mazāk, tādā vai citādā veidā nodarbojas visi mūsu rakstnieki — raksta presē, piedalās sekciju darbā, sniedz recenzijas izdevniecībai.

Par nepieciešamību dziļāk izstrādāt daudzus mūsu literatūrajā praksē domstarpības izraisījušus teorētiskus jautājumus runāja Evalds Sokols un Kārlis Kraulīns. Šai sakarā K. Kraulīns kritizēja «Literaturnaja Gazeta» redakciju, kas pārāk maz uzmanības veltī literatūras teorijas jautājumiem, tādējādi ne tikvien nesekmēdama literatūras augšupeju, bet radīdama sliktu piemēru nacionālo republiku literatūrajai presē.

Ievērojamu vietu kongresa darbā ieņēma domu apmaiņa par bērnu literatūras jautājumiem.

Vladimirs Kaupužs atzīmēja (viņam plevienošanās pedagogi bb. Dambraņe, Bergmane un citi runātāji debatēs), ka bērnu literatūra mūsu republikā vāji pilda savus uzdevumus jaunatnes audzināšanā komunisma garā. Ārpus rakstnieku uzmanības loka palikuši veseli bērnu literatūras žanri.

Maskavas rakstnieks A. Kononovs plevērsa uzmanību tam, ka bērnu literatūras attīstība lielā mērā kavē bērnu literatūras kritikas trūkums. Nopietns ieguvums bērnu literatūrai, kā ierosināja b. Dambraņe, būtu pieredzējušu pedagogu, zinātnieku, rūpniecības un lauksaimniecības speciālistu iesaistīšana šajā darbā.

Lielu vietu kongresa debatēs ieņēma tulkošanas jautājumi, īpaši latviešu rakstnieku darbu tulkošana krievu valodā, ar kuras starpniecību tie iegūst miljoniem

26. maijā notika PSRS Kultūras ministrijas koleģijas sēde, kurā apsprieda žurnāla «Teatr» otrā numurā publicēto L. Zorina lugu «Ciemiņi».

Apspriešanās gaitā luga «Ciemiņi» guva vienprātīgu asi negatīvu novērtējumu. Visi runātāji noraksturoja to kā idejiski kaļtīgu un nemāksliniecisku darbu, kas ir svešs socialistiskā realisma literatūras principiem.

Koleģijas locekļi, kas runāja sēdē, atzīmēja, ka lugas autors slēp savu nepareizo attieksmi pret padomju īstenību, maskējoties ar kritiku pret birokrātismu un čīnāvniekiem, būtībā spekulējot ar padomju cilvēku dabisko vēlēšanos galīgi izīrīt mūsu sabiedrību no visiem karjeristiem, īerāvējiem un līdējiem.

Lugas centrā ir birokrāta un idejiskā degenerāta Pētera Kirpčeva tēls. Raksturojot viņu kā atbildīgu padomju darbinieku, lugas autors mēģina uzdot šo nelietu un blēdi par visa padomju aparāta tipisku pārstāvi. Kā pašā Pētera Kirpčeva, tā arī citu lugas personāžu daudzās replikas izskan dramaturga neatlaidīgā vēlēšanās radīt maldīgu iespaidu, it kā tikumi, kas piemīt Pēterim Kirpčevam, būtu plaši izplatīti padomju testāžu vadsošā kadru vidū.

Katrā gadījumā godīgi, partijai un Tēvijai dziļi uzticīgi valsts darbinieki lūgā nav parādīti. Turpretim tie darbinieki, par kuriem tiek runāts lūgā, ir Pēterim Kirpčevam līdzīgi šauri, neprincipiāli praktiķi un pašlabuma meklētāji.

Kāpēc tad lugas «Ciemiņi» autoram bija vajadzīgs radīt šādu izkropļotu priekšstatu par padomju aparāta stāvokli, par tā darbības būtību? Ikviens padomju cilvēks pēc paša pieredzes taču zina, ka Komunistiskās partijas radītājam un izaudzinātajam padomju aparātam, tā darbiniekiem nav citu mērķu, kā vien kalpot tautai un Dzimtenei, ka šā aparāta darbinieki, kas nākuši no padomju tautas dzīlēm un strādā tās nemīgtā kontrolē un audzināšanā ietekmē, ir kauls no tās kaulu un miesa no tās miesas. Padomju cilvēki zina arī to, ka nelietis un pašlabuma meklētāji, kas slēpdamies zem tāl vai citām vilgīti un veikli uzliktām maskām, laiku pa laikam iekļūst atsevišķās iestādēs un resoros, ir tur svešķermeņi un agri vai vēl neizbēgami tiek atmaskoti, saņemot pelnīto sodu.

Taču lugas «Ciemiņi» autoram par visiem šiem neapstrīdamajiem un ikvienam labi zināmajiem faktiem nav nekādas daļas. Ar demonstratīvu nozīmību viņš iztēlo paša izdomātas ciešanas, kas jāpārdzīvo veselai padomju cilvēku grupai, kuri kļuvis par tiesas brēcības patvaļas upuriem, un turklāt viņš cenšas neatlaidīgi parliecināt lasītāju, ka šie cilvēki, kuriem netaisni nodarīts pāri, neesot varējuši nevienā no iestādēm atrast savu kālām mīdīto tiesību aizsardzību.

Bet lugas «Ciemiņi» autors neaprobežojas ar to vien. Viņš vēl mēģina rast šai, ja tā varētu teikt, koncepcijai «teorētisku bāzi», mēģina konstatēt, ka šādu Krasnočēkovu un Kirpčeva rašanās un izplatīšanās mūsu īstenībā notiek gandrīz val ar «vēsturiskas likumiecības» raksturu. Tātad būtu dziļi nepareizi domāt, ka lūgā pieļautie dzīves īstenības izkropļojumi radušies, tā sakot, aiz pārskatīšanās, pretējā autora gribai, viņam pašam negaidot.

Luga «Ciemiņi» izkropļo pašu padomju sabiedriskās un valsts iekārtas būtību un līdz ar to grauj lugas lasītāju ticību tam, ka mūsu sabiedrībai piemīt nepārvarama spēja nemīgti attīstīties, ejot uz priekšu, ceļā uz komunismu.

Lai izprastu lugas idejisko būtību, izskīrīgais izrādās tas apstāklis, ka birokrāts Pēteri Kirpčevu autors parādījis kā partijas un tautas cīnītēju vērā, nopietniem bagāta komunistā, Dzeržinskā cīņi biedrā, «pirmo piesaģdū varoņa» dēlu. Alekseju Kirpčevu — Pētera tēvu — lugas autors rekomendē kā tā revolucionārā gara dzīvi iemiesojumu, kas piemītis Padomju valsts cēlnieku pirmajai paaudzē un ko it kā pilnīgi zaudējuši jaunā paaudzē.

Aleksejs Kirpčevs saka delam lugas finalā: «Mēs... dzīvojam trošenos apstākļos. Sēdējam cietumos, karojām frontēs, vispirms izdarījam revolūciju, pēc tam nostiprinām to... Es kļuvi, kā mēdz teikt, par lielu cilvēku; kas mainījies... manā dzīvē? It nekas. Vairāk sākam strādāt. Labumi — tie visi tika tev. Es domāju, ka, es ir labi — mums bija vētras un negaisi, toties viņam — saule un rozes».

Tādējādi lugas autors mēģina radīt iespaidu, ka tieši tā bagātīgā pārpilnība, kas materiālās labklājības varenais uzplaukums, kādu izdevies sasniegt ar ļoti lieliem pūlīiem un upuriem Kirpčevu dzimtas vecākā pārstāvja paaudzē, izveidojusi barojošo augsnī, kas nepieciešama, lai varētu rasties tādi netīri subjekti, kā viņa jaunākā atvase. Lai arī cik netīcami tas liktos, taču lūgā «Ciemiņi» tieši izteikta doma par to, ka Pēteri Kirpčevu mūsu sabiedrībā it kā rodīties likumiecīgi, būdami kaut kas līdzīgs ja arī blakus produktam, tad tomēr nepieciešamam mūsu sabiedriskās iekārtas, mūsu zemē nepārtraukti augošās materiālās labklājības produktam. Lūk, kā izteikta šī, ja atļausi tā teikt, «ideja» tā pašā Alekseja Kirpčeva pārdomās. «Mūsu zeme piepelnās spēkā, tauta kļuva bagātāka, — viņš saka delam. — Un, raugi, blakus darba cilvē-

kam, darba rūķim nemanot, pamazām, radās arī tādi kā tu, no labumiem pārēdusies, uzpūgti, no cilvēkiem tāli īerēdļi augstmaņi».

Te nepareizs ir viss no sākuma līdz beigām. Tipl, par kuriem runāts minētajā citātā, «radusies» nebūt ne pēdējā laikā. Partija, visi padomju cilvēki nesamierināmi cīnījās un cīnās pret tiem visā mūsu socialistiskās valsts pastāvēšanas laikā. Un ar katru gadu padomju aparāts aizvien vairāk izīrās no birokrātismu un čīnāvniekiem, bet reakcija uz birokrātiskās kūtrības un pašapmierinātības izpausmēm kļuja aizvien asāka un neiecietīgāka. Atmaskojot visus dzīvē vēl sastopamos iztopaņus un apsēptos mīļpilsōņus, padomju cilvēki pilnīgi pamatoši izskaidro to eksistēšanu ar privatīpašniecisko palieku sistēmu, ar svešu ideoloģisku ietekmju spēku, kas vēl manāmas dažādās mūsu dzīves nozarēs.

G. M. Malenkovs «Pārskata referātā partijas XIX kongresam par VK(b)P Centrālās Komitejas darbu» teica: «Mūsu padomju sabiedrībā nav un nevar būt šķiriskās bāzes buržuaziskās ideoloģijas kundzībai. Pie mums valda socialistiskā ideoloģija, kuras nesatricināmais pamats ir marksisms-ļeņinisms. Bet mums vēl saglabājusies buržuaziskās ideoloģijas atliekas, privatīpašnieku psiholoģijas un morāles paliekas. Šīs paliekas neatmīnēt pašas no sevis, tām ir visai sīksta dzīvība, tās var augt, un pret tām noteikti jācīnās».

Partija ne vienreiz vien norādījusi arī, kādi apstākļi sekmē buržuazisko atlieku atdzīvošanos, kādos apstākļos to augšana kļūst sevišķi intensīva. Padomju sabiedrībā sveši uzskati un priekšstati, kā zināms, zēl tur, kur kļūst vājāks idejiskās audzināšanas darbs, kur nomāc kritiku un paškritiku, kur aizmirst padomju demokrātijas principus un rezultātā pārkāpj nosacījumus, kas jāievēro, lai realizētu masu kontroli pār katru vadošā darbinieka darbību atsevišķi un visa valsts aparāta darbību kopumā.

Ja lugas «Ciemiņi» autors būtu gribējis pieturēties pie patiesības, viņam būtu vajadzējis vadīties no šim tezum. Viņam vajadzēja ar Pēteri Kirpčeva tēla palīdzību atsegt buržuazisko, privatīpašnieka psiholoģijas palieku sīksto dzīvību un tajā pašā laikā atbilstoši dzīves patiesībai ar visu māksliniecisko spilgtumu un realismu parādīt tos padomju sabiedriskās iekārtas likumus, uz kuriem balstoties padomju cilvēki pārvar šīs paliekas.

Taču šis vienīgais pareizais, vienīgais zinātniskais izskaidrojums par to, kā varēja rasties tādi bīstami, mūsu sabiedrībai pavīsam sveši tipi kā Pēteris Kirpčevs, lugas «Ciemiņi» autoram nav tenācis pat prātā. Viņam ir gatava vesela virkne spriedējumu, un grūti ledomāties kaut ko vēl vairāk satrūnējušu par šiem spriedējumiem.

«Es vienkāši strādāju blakus mūsu zemes lielajam darba rūķim, — ne jau bez patosa paziņo vecais Kirpčevs, uzrunājot dēlu, — strādāju un nedomāju, pēc kā ož vara, bet tu jau kopš bērna dienām sajutī tās garšu, un tā saimēja tev».

Tātad, lūk, beigu beigās kādi ir visi tie «kardināļumi», kas novirzīja Pēteri no viņa tēva ceļa: «saule un rozes», dzīves labumu pārpilnība un it īpaši varas saimējošā garša.

Un šis pēdējais «kardināļums», kā tas pilnīgi nepārprotami uzsverts lūgā, tad arī ir visbīstamīgākais, vispostošākais. Ne jau gadījuma pēc tieši šajā jautājumā vecajam Kirpčevam nāk palīgā viņa mīļotā meita Varvara. «Ir viens šis vārds — vara», — nozīmīgi izmet viņa, cenzdamās notiek šava brāja buržuaziskās degenerācijas galveno cēloni.

Tasīnība, žurnālists Trubins, kurš arī lēlītplot to personāžu skaitā, kas paūz pašā autorā: viedokli, izdara zināmu lūgānojamu Varvaras pārlieku kategoriskajā paziņojumā. «Vara samaltā ne jau visus, — viņš uzmanīgi atgādina. — Paskatīties uz savu tēvu».

Bet labāk viņš nebūtu izdarījis šo labojumu! Jo tieši šā labojuma izdarīgā ne noteiktība asāk par visu citu atmāsko, cik ļoti dziļi kaļtīga ir visa autora koncepcija, kas pilnīgi pabeigti izsacīta citētajos Alekseja un Varvaras Kirpčeva ieteicienos. Pirmkārt, mēs taču zinām jau no pašā Alekseja Kirpčeva vārdiem, kāpēc viņu nav spējuši samaitāt vara. Un otrkārt, pēc pašas lugas norises var redzēt, ka nekādas reālas varas Kirpčeva tēvam nav: viņš ir vecs, elms vīrs ar lieliem nopietniem pagātnē, kas tagad pavada savu mūža beigu cēlienu klusā mazā pilsētiņā. Turklāt, lai arī kādus paskaidrojumus un mīkstinājumus iztēlota Trubins, Varvaras apmelojošais apgalvojums neguva pretsparu.

Nav īpaši jāpiederā, ka varas izpratne, ko autors liec mutē Varvarai, ir aplama un kaļtīga no pirmā līdz pēdējam vārdam. Tajā ietvertie padomju sabiedriskās iekārtas pašas būtības dziļi izkropļojums, rupji viltots priekšstats par to sabiedrisko attiecību raksturu, kas nostiprinājušies mūsu zemē socialistiskā lielo uzvaru gados.

Vienīgi cilvēks, kas ignorē dzīves faktus un tīšām aizver acis, lai neredzētu to, kas katru dienu norisinās priekšā ikvienam no mums, varēja sarunāt dažas kaļtīgas blēņas. Kam gan nav zināms, ka visas padomju organu — ministriju, resoru

utt. — darbības jēga un saturs ir nemīgti gaģadība par darbajaužu vitālī svarīgām interesēm, ka pats vārds «vara» sakarā ar to pie mums kļuvis gaišs, prieka pilns, personificē ikvienu padomju cilvēka labākās cerības un līgas, ka mūsu ļaudis plevērsas savai tautas varai ar nesatricināmu uzticību un kvēlu dēla mīlestību!

Taču, uzmanīgi izlasot lūgu, var pārliecināties, ka autors tīšām sadalījis personas, kas darbojas tajā, divos naidīgos grupējumos. Vienā no tiem ietilpst visi, kas tāl vai citādi saistīti ar varas iestādēm — tur ir gan pats Pēteris Kirpčevs, gan arī tekstā daudzkārt pieminētie, bet uz skatuves neparādītie birokrāti un augstmaņi čīnāvnieki, no kuru patvaļas cieš advokāts Pokrovskis, Seveova, žurnālists Pīlčins un citi. Turpretim otru grupu eadāda cilvēki, kam nav nekāda sakara ar vadošiem amatiem un kas vienīgi tajā vai citā veidā izjūt uz savas ādas tās birokrātiskās kārtības ledarbību, ko nodibinājuši jaunākais Kirpčevs un Krasnočēkovi. «Augstākās aprindas» un «zemākās aprindas» — tādā, lūk, kāds ir spēku izvēltojmums, kas sniegts lūgā! Lūk, kā mēģina iztēlot mūsu sabiedrības struktūru lugas «Ciemiņi» autors!

Mūsu padomju mākļa ir spēcīga ar savu patiesību, ar savu partējskumu, tā neceš pat vismazāko nelietumu. No pirksta izziesta, pilnīgi nedzīva lecece neizbēgami noved pie darba neveikmes arī mākslinieciskā ziņā. Un patiešām, kā literārs darbs «Ciemiņi» vienkāši ir zem katras kritikas. Vulgāra, bezkrāsaini vienmuļa valoda atspoguļo galveno personāžu raksturojumu nabadzīgumu; sīzeta ziņa lūgā var noderēt par samākslotības un nelāga nedabiskuma paraugu. Visā lūgā nav, vārda pilnā nozīmē, neviena dzīvē sastopama izteiksmīga tēla, nevienas dzīvē noskatītas detaļas. Nedzīvums, liekulīga samākslotība, rupja, neslēpta tendenciozitate samana kātrā šīs amatnieciski safabricētas lugas rindīnā. Būtībā lūgā nav ne patiesīga dramatiska konflikta, ne kaut cik mākslinieciski pārliecināšu padomju cilvēku tēlu. Varvara, Trubins, vecais Kirpčevs, Sergejs — tie visi ir samāksloti tēli, kam trūkst cilvēka noteiktības un spilgtuma.

Partija ne vienreiz vien norādīja, ka svešu ideoloģisku ietekmju iespēja padomju literatūrā un mākslā nebūs galīgi novērsta tik ilgi, kamēr pasaulē saglabāsies kapitalisma spēki, imperialistiskās reakcijas un tumsības spēki. Tāpēc partija vienmēr neatlaidīgi atgādināja un atgādinā padomju rakstniekiem, ka politiskā modriba, komunistiskās partējskums, sveitā nesamierināmība pret visām svešajām idejiskajām ietekmēm ir ļoti svarīgs nepieciešams priekšnoteikums, lai nodrošinātu tālāku izaugsmi daļradrē kā visai mūsu mākslai un literatūrai, tā katram rakstniekam vai teatra māksliniekam atsevišķi. Ikvienam padomju literatūras un mākslas darbiniekam vienmēr jāpatur prātā, ka uzvarējušā socialisma zemē literatūra un māksla nav atraujama no visas mūsu dzīvas tautas dzīves, partijas vadībā uzvarīgi ceļot komunistisko sabiedrību. Un tā ir viņu lielā laime un lielā priekšrocība!

Savā radošajā darbā padomju rakstnieki pastāvīgi vadas no tā, kas veldo padomju sabiedrības dzīves pamatu — no Padomju valsts politikas, padomju tautas kardinalajām interesēm.

Padomju literatūras labākos sasniegumus, kas izpelnījušies visas tautas atzinību un kļuvis slaveni tālu ārpus mūsu Dzimtenes robežām, caursitrāvo dzīvošanos padomju patriotisma idejas, tie balstās uz konsekvēnas dzīves patiesības auglīgās augsnes. Rakstiet patiesību! — Komunistiskā partija vienmēr lēlēc padomju rakstniekiem un māksliniekiem. Tieši tāpēc partija deva iznīcināšu triecienu bēdīgi slavenajai bezkonfliktu «teorijai», kas veda pie padomju literatūras idejiskās atbrūņošanas, pie tās ledarbīgā, organizējošā spēkā vājināšanas.

Padomju cilvēkiem ir ārkārtīgi nepieciešami literatūras un mākslas darbi, kas drosmīgi atmāsko trūkumus, svešu ideoloģisko priekšstatu, vulgāras privatīpašnieku morāles ievāzātājus, darbi, kuras caursitrāvo drosmīgas, viršīgīgas kritikas un paškritikas gars. Un ja tagad padomju sabiedrība vērs tik asu kritiku pret lūgu «Ciemiņi», tad tas noleik nebūt ne tāpēc, ka tās autors pamēģināja it kā nokritizēt Pēteri Kirpčeva tipu birokrātu. Ja lūgā patiešām būtu tāda kritika, tā rastu atbalstu. Bet lieta ir tā, ka, maskējoties ar kritiku pret liekulīgiem cilvēkiem, čīnāvniekiem, L. Zorins apmelojis visu mūsu sabiedrību. Tāpēc lūgā «Ciemiņi» nav nekā kopīga ar padomju satūru, kas, atmaskodama netikumus un trūkumus, tajā pašā laikā rada lasītājos un skatītājos nesatricināmu pārliecību par mūsu padomju sabiedrības, visprogresīvākās sabiedrības pasaulē, par varenās un dzīvotspējīgās Padomju valsts nepārvaramo spēju attīstīties tālāk, ejot pa ceļu uz komunismu. Mums vajadzīgi Gogoli un Ščedrini! Mums vajadzīga dedzīga un dusmu pilna satūra, ar kuras uguni varētu līdz galam izdedzināt visu nedzīvo, savu laiku pārdzīvojušo, kas vēl sastopams īstenībā, vajadzīga, lai sekmētu tautas vareno jaunrades spēku tālāku uzplaukumu.

Lūk, tāpēc Komunistiskā partija aicina padomju rakstniekus, lai viņi bezbailīgi šautu savos darbos netikumus, trūkumus, slimīgas parādības, kas vēl ir izplatītas sabiedrībā, un tajā pašā laikā spilgti atklāj padomju cilvēku tēlus, parādot viņu cildenās cilvēciskās sejas daļjumu, viņu velcāmo patriotisko darbu titanisko varenību.

Atsaucoties uz šo aicinājumu, mūsu rakstnieki un dramaturgi pēdējā laikā radījuši nē mazumu vērtīgu darbu, kuras caursitrāvo dziļa doma, kuriem uzspiests dzīves patiesības zīmogs. Daudzdos pēdējo gadu romānos un lūgas izskan to autoru cildenie centieni drosmīgi izvirzīt aktuālus dzīves jautājumus, atsegt netikumus un trūkumus, ar kuriem saduras savā ikdienā padomju ļaudis, tajā pašā laikā atklājot lasītājiem mūsu zemes tālākās attīstības, tās varenības tālāka pieauguma nepārpērdzamās perspektīvas, tās labvēlīgo ietekmi uz visas cilvēces likteņiem.

Tomēr, kā tas jau atzīmēts presē, pēdējā laikā līdzās tādēim vērtīgiem, godīgas patriotiskās domas caursitrāvošiem darbiem, kuru autori patiešām centušies palīdzēt partijai un tautai pārvarēt vēl esošos trūkumus, centušies sekmēt padomju sabiedriskās iekārtas tālāku nostiprināšanos, zināmā literatū daļā atklājies mīļpilsōniski šaurs, izkropļots priekšstats par to uzdevumu būtību, kas izvirzījušies padomju literatūrai sakarā ar partijas aicinājumiem drosmīgi atklāt tautai negatīvas parādības, kas vēl pastāv īstenībā. Šie literāti mēģināja uzdot par padomju satiras «paraugiem» savas steigā sarakstītas, spekulatīvās komedijas — tādas, kā padomju sabiedrības jau nosodītās lūgas: I. Gorodecka «Darbonis», N. Virtas «Pompejeva bojā eja», A. Mariengofa «Trojmantnieks» u. c.

Jāatzīmē, ka lūgu «Ciemiņi», neapšaubāmi, pašu sīktāko šajā virknē, atmāskoja ne tik drīz, tās īsto būtību atklāja nebūt ne uzreiz. Gluži otrādi, sākumā atradās «labi ļaudis», kas mēģināja «balstīt un pat cildināt to». Tā PSRS Padomju rakstnieku savienības XIV plenumā par lūgu «Ciemiņi» labvēlīgi atsauca savā referātā «Padomju dramaturģijas attīstības problemas» Konstantins Simonovs, bet Boriss Lavreņevs koreferatā «Jaunas lūgas un teatra sezonas perspektīvas» uzskatīja par iespējamu pateikt, ka «L. Zorina jaunais darbs «Ciemiņi» līdzās citiem padomju dramaturgu darbiem liecina, ka pieaugusi mūsu dramaturģijas meistartība un idejiskais spēks». Lāca pakalpojumu literatūrai un teatrim izdarīja arī dramaturgs A. Simukovs, ka cēla lūgu «Ciemiņi» gandrīz vai debesis.

Lūgu publicēja žurnāls «Teatr» un laida klajā PSRS Kultūras ministrijas bijušā «Glavkustvo» darbinieki (J. Severins, J. Dikovs, M. Strojeva).

Teatru lielum lielās vairākums lūgu «Ciemiņi» norādīja, bet daži teatri — Jermolovas vārdā nosauktās Maskavas teatris, Gorkija vārdā nosauktās Ļeņingradas Lielās dramas teatris, Smolenskās, Rjazanas u. c. teatri — nebija spējuši saskatīt tās īsto būtību un pavēra šim kaļtīgajam darbam ceļu uz skatuvi.

Nav šaubu, ka šāda liberāla nostāja pret lūgu «Ciemiņi» ir pavisam aplama un peļņijusi noteikti nosodījumu. Žurnāla «Teatr» redakcijas koleģija, kas izrādījusi politisku tuverdību, novērtējot lūgu, un publicējusi to, bijušā «Glavkustvo» un teatra darbinieki, kas sekmēja tās nokļūšanu uz skatuves, Maskavas pilsētas izpildkomitejas Kultūras pārvalde (pārvaldes priekšnieks K. Ušakovs), tāpat kā arī biedri no Rakstnieku savienības, kas nepelnīti saslavēja lūgu, ar savu rīcību tieši kaļtējuši mūsu mākslas attīstībai, darbajaužu komunistiskajai audzināšanai.

PSRS Kultūras ministrijas koleģija atzīmēja, ka teatri darījuši pareizi, sabiedriskās kritikas rezultātā svītroti no sava repertuāra idejiski un mākslinieciski kaļtīgos darbus: L. Zorina lūgu «Ciemiņi», kā arī A. Mariengofa lūgu «Trojmantnieks» un I. Gorodecka lūgu «Darbonis».

Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja norādīja savā vēsturiskajā 1946. gada 14. augusta lēmumā «Par žurnāliem «Zvezda» un «Ļeņingrad», ka «Padomju literatūras, šīs pasaulē visprogresīvākās literatūras, spēks ir tas, ka tai nav un nevar būt citu interešu kā vienīgi tautas intereses, vienīgi valsts intereses. Padomju literatūras uzdevums ir palīdzēt valstij pareizi audzināt jaunatni, atsaukties tās prasībām, izaudzināt jauno paaudzi mōžu, tādu, kas tic savai līetai, nebīstās šķēršļus, ir gatava pārvarēt ikkatru kaļtīku».

PSKP Centrālās Komitejas norādījums, partijas XIX kongresa lēmumos nosprausta dizēna darba programma visai padomju rakstnieku un mākslas darbinieku daudzrādīju saimei. Šī programma saīdē un iedvesmo visus literatūras un mākslas meistarus, paverot viņiem aizvien jaunas perspektīvas daļradrē. Mūsu zemē nevar būt panākumu it nekādiem mēģinājumiem tēvazāt padomju literatūrā un mākslā svešās ideoloģiskās ietekmes. Komunistiskā partija izaudzinātā padomju literatūra ir vienota un idejiski rīdīta, tā dziļi apzinās savu augsto patriotisko pienākumu. Un tie meklējama tās tālākās attīstības un daļradrē augšupejas nesatricinājām jīla.

Latvijas PSR Kulturas ministrija

Latvijas PSR Kulturas ministrija kopā ar Latvijas Valsts filharmonijas repertuāru plānu šā gada II pusgadā. Plānā sevīskā vietu leņem koncerti un citi pasākumi, kurus Filharmonija organizēs vasarā Rīgā, Rīgas Jūrmalā, republikas periferijās pilsētās un laukos. Šajos koncertos Filharmonija uzstāsies kā solistus daudzus Valsts operas un baleta teātra vadītājus skatuves māksliniekus, kā arī jaunos izpildītājus.

15. jūnijā koncertos, kurus galvenokārt atspoguļo populāru operu muziku, piedalīsies Latvijas PSR Tautas skatuves mākslinieki E. Pakule, A. Daškova, V. Krampe, A. Frinbergs, kā arī solisti, Z. Heine-Vagnere, R. Māliņa, P. Grāvelis, I. Felgelsons, E. Plūksna un citi.

Jauno izpildītāju koncerti notiks Rīgā, Dzintaros, Melnūos un Kemeros. Patstāvīgos koncertos aktīvi redzēs L. Rubeni, E. Bertovski, N. Fedorovski, K. Blūsentāli, Z. Zarāni un citus. Kopumā šovasar jaunie izpildītāji sniegs 24 koncertus. Bez tam 4 koncertos sniegs Valsts konservatorijas, E. Dārzņa un J. Medņa vārdā nosauktu muzikas skolu absolventi, kas izbrauks uz Česmu, Liepāju, Ventspili un Valmieru.

Valsts filharmonija paplašinās izbraukumu koncertu organizēšanu lauku rajonos. Vasaras mēnešos Valsts koreizbrauks uz rajoniem 7 reizes, latviešu dziesmu, muzikas un deju ansambļa sniegs laukos 10 koncertus, bet piecas solistu brigādes — 30 koncertus. Katru mēnesi notiks ne mazāk kā 10 koncerti republikas kolhozos.

Redakcijas piezīme: Plāns, kā redzams, ir sliktāks. Taču, atceroties ziemas koncertzāles rīgo pieredzi, kad daudzi leģionārie koncerti Filharmonijas direktoru V. Sizova valnās dēj tika izskaidroti, mēs šaubas par jaunā plāna izpildes iespējām. Šīs šaubas vēl vairāk pastiprinās, iepazīstoties ar padomju testu darbā nepieļājamajiem, veselam saprātam pretimrunājošajiem V. Sizova «pasākumiem» kadru pārkārtošanā. Bez jebkāda nopietnā pamata izņemot V. Sizovu vienu pēc otra atzīt no darbības pieredzes bagātus, iestrādājus darbiniekus, tā dezorganizēdam visu Filharmonijas darbību.

Mīnēsim dažus piemērus.

Nesen no darba vienā dienā atlaisti veģēl 4 administratori — M. Strukova, R. Kleins, A. Silde un I. Ozoliņa. Un paklausīties, kā V. Sizova savs pavēle motivē to atlaistānu. Pavēle raksturo: sakarā ar darba apjoma saīsināšanu un lauku kļūmēm. Jātauta: kas V. Sizovam devis tiesības saīsināt darbu uz laukiem tieši tagad, kad lauki, palīdzība laukiem ir visās sabiedrības uzmanības centrā?

Tālāk, tieši pēdējās dienās tāpat bez jebkāda dibināta iemesla V. Sizova atbrīvojis no darba Filharmonijas operatīvās daļas vadītāju M. Spunginu, kurš devīdus Filharmonijā nostrādājis gados līdz šim saņēmis tikai atzinību un pateicību. Ar tikpat vieglu roku direktors «atbrīvojis» no sekretāres B. Amoliņas, kuras darbā 6 gadu laikā nav atzīmējis nevienas priekšrocības. Ja vēl piebūsim, ka nevarēdams sastrādāt ar lettieģu no Filharmonijas darbu neizpildīto direktoru, no Filharmonijas grib atzīt V. Sizova tuvākie līdzstrādnieki — mākslinieciskā vadītāja B. Bergmane, direktora vietnieki I. Pasternaks un citi atbildīgi darbinieki, tad nemācīgais un kalnīgā administratīvā neefektivitāte «darba» stils kļūst pilnīgi skaidrs.

Vai nebūtu pareizāk, ja no Filharmonijas atzietu V. Sizovu lai laudis, kas prot un mīl savu darbu, varētu netraucēti strādāt? Gaidīsim Kulturas ministrija atbildi uz šo jautājumu.

Komponista autora koncerti

Pēdējos gados mūsu republikā aizvien plašāku vērtību iegūst apsvēkams pasākums — latviešu padomju komponistu tikšanās ar pilsētu un lauku darba ļaudīm.

Pagājušās nedēļas beigās lielu koncertu skaņu pulcināja komponista Arvida Zilinska autora koncerti Neretā un Viestā. A. Zilinskis pastāstīja viņiem par savu darbu, radot jaunus kompozīcijas, kā arī par saviem laimīgajiem plāniem. Klausītāju dzīvi interesē modināja A. Zilinska un E. Zālītes jaunā muzikālā komēdija «Zilo ezeru zemē». Tās fragmentus koncertos sniedza Operas un baleta teātra solisti A. Simsons, republikas Nopelniem bagātās mākslinieces P. Grāvelis, viņiņleiks A. Zvargulis. Pats autors atskatīja vairākus klavierdarbus no cikla «Dzintenes anāvas».

Arvida Zilinska autora koncerti šogad notikuši arī Dundagā, Jelgavā, Madonā, Daugavpilī, Salacgrīvā, Meisnā un citur, pavēsim 16 vietās.

ŠONEDĒL

Sodien Apgabala vīrsnīkai namā Nopelniem bagātās ukraiņu banduristu kapelas koncerts. Sākums plkst. 21.

o Dzintaru koncertzālē Valsts kora koncerts. Sākums plkst. 21.

15. jūnijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā lietiskās mākslas sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

o Dzintaru koncertzālē Vissavienības vokalistu konkursa laureāta G. Vinogradova koncerts. Programā dziesmas un romances. Sākums plkst. 21.

16. jūnijā Filharmonijas koncertzālē, Amatā ielā 6, G. Vinogradova koncerts. Sākums plkst. 21.

o Daugavpils kultūras namā ukraiņu banduristu kapelas koncerts.

17. jūnijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā teātra dekoratoru un noformētāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

17. un 18. jūnijā Dzintaru koncertzālē KPFSR Nopelniem bagātās mākslinieces Klavijas Sujlenko koncerts. Sākums plkst. 21.

18. jūnijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā grafiku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

J. LAGANOVSKIS

Parasta diena

ko nedara. Droši vien arī tāpat: visu uzreiz nevar paspēt.

Tikai vienā brigādē Jermaks saskatījis: neregulātos uz kategorisko norādījumu kartupeļus stādīt tikai kvadrātīgās, šķērt stādīja pa vecam. Vakar pamēģinājusi, bet... briesmīga kēpā! Rindas ejot daudz ātrāk. Un, ja jau dievs dos lebu vasaru — izauzs tāpat. Kā tad agriāk auga? Skatījās uz abiem vecajiem vīriem, kas, izjūguši zirgus aizādam, sēdēja uz žuburiem un mierīgi smēķēja, — un nezināja, ko darīt: lamāties vai smieties.

— Vai padomju likumi uz jums attiecas?

— Kā ta' ne? — izbrīnījies atbildēja tas, kurš bija vienā kreklā un bez cepures; viņa nelielā, apaļā galva ar asiem, rmu matu rugājiem atgādināja sarīnājusos ezli.

— Kā jūs sauc?

— Bez vārda jau neesat:...

— Vai zināt, kas ar jums runā?

— Hm! Zinām gan, kā ta' nezinām, — atteica viens. — Saprotama lietā! —

— Glebā otrs, kurš bija paslēpies zem meļnas hūtes ar plātām, nojukušām malām un visu laiku sukāja pipi.

Nē, te patiešām jāskatāmies! Bet tad lenāca prātā, ka tā vis nevaļadzāja sākt: kā jūs sauc, kas ar jums runā, — tas izklausījās gandrīz pēc draudiem. Tāpēc savaldījās un turpināja pavism mierīgi:

— Nu, bet paskatieties, mīļie cilvēki, kāda zemē jūs stādāt kartupeļus! —

— Zeme bija tikai vienreiz uzarta, dzenot vaļus, nesastrādātas vēlnas uzgriezkušas augšā. — Kā jūs domājat, vai tāda zemē jums kaut kas izauzs?

— Skaidrs, ka tur nekas neizauzs.

— Vai agrāk vienstāstā arī tā stādījāt?

— Veči saskatījās, it kā saņemotami atbildi, pēc tam iesmējās: nē, tā gan neesot stādījāt.

— Kāpēc tad tagad tā?

— Ko ta' mēs? Ko mums liek, to mēs darām. Brigadieris pateica, ka jāstāda.

Nu, kad jau tā, tad tā. Mēs stādām ar.

Beldzot kļuva runīgāki. Nevar jau visu uzreiz paspēt: pavasarī levīlās, brigādē nav neviena traktora, zirgi vāji, maz cilvēku. Nupat uz kartupeļiem atbrauca palīgā no pilsētas skolnieks. Kur viņa ir? Tapat, salida purvā uz dzērvenēm. Ār, blāvi: būs lekodis kukaiņi...

Zemīte arī pašvaka.

— Zeme — laba. To tikai vajag kopt. — Un pastāstīja, kā turpat netālu, Mūrciņa vārdā nosauktajā lauksaimniecības arteli, no vienādas zemes divas brigādes iegūtas dažādas kartupeļu ražas: vienā — 230 centneru no hektara, otrā — 60.

— Tas var būt, — veči labprāt piekrita.

Jermaku visvairāk uztrauca briesmīgā vienādzība, ar kādu šie abi veci vīri runāja par savu darbu. Droši vien cilvēki pamest savā dzīvē, nevienam ar viņiem nedarbojas. Ech, alimrās, apjautājies, vai kāds viņiem ir stādījis par partijās un valdības pasākumiem lauksaimniecības kāpināšanai. Vispār, politiskais masu darbs laukos vēl ir pārāk ātrāks no dzīvā cilvēka. Pārkaļķošanās, ko to paredzējusi septembra Plenums, notiek pārāk lēni...

Ceļā uz kolchozu valdi sastapa agromu, lika soferim pieturēt, apjautājis:

— Nu, kā stādām kartupeļus?

— Kvadrātīgādi! — tas atbildēja.

— Vēlāk pats personīgi parādīju, iesākām... — Iesākt un nepabeidzāt. Formalisms, brālī! Ja tā cinīsies par jaunām metodēm, nekādās neieviešīs. Laudis tur nemaz nezina, kāpēc tādas kvadrātīgās vispār vajadzīgas. Tikai kēpa — vairāk ūskas. Bet tev jāpānāk un jāpārēda, ka tā ir raža... Ar vārdu sakot, bridinu, ka no jums kā valsts kontrolē personīgi prasīs atbildību par to, kā šogad sējām un stādām...

Tikai plevakār sastapa kolchoza priekšsēdētāju: nupat bijis ceturtdiņā brigādē, visu zinot, veči tikai kasa pakaušus, bet, kas attiecas uz traktoriem, pilnīga cūcība: «Natiks» vēl nav zināms no darbības. «Universāls» papukšina, papukšina un atkal stāv, strādā vienīgi KD un HTZ. Kad beldzot tai emēšas būs kartība?

Pagāja labs laiks, kamēr savinijās ar MTS. No turienes atbildēja: «Natiks» diļ izmaks, bet pagaidām atbūt palīgā HTZ no «Jaunā ceļa». Būtu jau atstājuši, bet traktorišis baidās braukt pīrtīlām. Prasījuši ceļu nodalīti garantiju, ka nesabruks, bet Makševs atsakās. Nolemusi paši uz savu risku... Jermaks domāja: būtu prātīgs vadīt, pate sēstos un pārbraukt. Bez riska nevar. Bet tils katrā ziņā šogad jāuzceļ jauns, vecais patiešām kļuvis bīstams...

Atpakaļceļā gadijās līdzbraucēji: milicijas leitnants, kuram šā pusē esot bijušas kārtojamas kadrt kādas dienesta darīšanas, un kādas republikaniskās avīzes korespondents, kuram redakcija pastījusi 200 rindas par sējas darbu gaitu atpakaļceļā. Iesēdies mašīnā un uzsmēķēja cigareti, tas tūlīt sāka izjautāt: kādas ir klātesošās domas par kolchoza priekšsēdētāju? Jermaks teica:

— Lomākinam trūkst pieredzes, viņam vajadzētu vairāk palīdzēt: jauns priekšsēdētājs, tikai februārī atbrauca no kādas Rīgas rūpnīcas. Bet no viņa iznāks...

«Ziniet, ko pateica kolhoznieki, kad kopsapulcē ierosinājām viemaz sākumā maksāt viņam algu? Nekas, saka, lai padziļo uz izstrādes dienām, drīzāk sapratīsim. Man liekas, ka viņi saprotas.

Ceļš veda cauri svaigi saplaukušai lapu koku mežam, reibinoši smaržoja lievas. Garīks šūpojās grambs kā vētras svaids, lai, un līkās, ka mēnesis, kas visu laiku turējās līdz, lēkātu pa koku galotnēm. Laba mašina garīks! Ziemā tā kļuvas caur viedzīlākajām kupenām, pavasaros caur rudenes izbrien visdziļākos šūbos, kur tā nevarētu izbrait. Pēkšņi braucēji palēcās no saviem sēdekļiem.

— Lēnāk, Vaņkol! — Jermaks iesmējās. — Kā neizmaks mums tāpat kā tiem tur, «Krokodilā». Atcerieties, bija tāda karikatura: pa lauku ceļu, garīks, tāpat kā mēs, brauc rajona izpildkomitejas priekšsēdētājs un vēl dažādi vadīti biedri. Kādā bedrē viņus tā sakratīja, ka pakēdamies tie ar galvām izdūra brēnētā pārsegu. Pat plasmātes nesaburījās.

Un kādas sejas: izbrīnījušas, gandrīz pārbītas. Morale: jālabo ceļi...

Korespondents domāja: karikatura patiešām jocīga, bet kāpēc jūs smeļaties? Par sevi smeļaties? Ceļi pie jums patiešām slikti, par to vajadzētu uzrakstīt graujošu rakstu.

... Būtu jālabo, bet, kā teikts parunā: «Mazam divi lietas grūtī: augsti sniegt un dziļi brīst». Pēc dažām dienām sākās ceļu labošanas mēnesis, bet mums vēl jāsej. Apšēsim, tūlīt jāskat apstrādāt papuvi. Turpat arī aiena laiks kļāt. Vislabāk, protams, būtu ziemeļi izvest granti, bet tad ir jābrauc mežā. Mūsu ceļu nodalīti pat būvdzēra nav. Kāds ierosinājis pie MTS radīt ceļu labošanas grupas, apgādājot tās ar visu nepieciešamo tehniku. Kur un kā — vienai, tikai bez tehnikas mēs šo jautājumu neatrīsīsim.

Korespondents grēbja sacīt: kā tad, vainīgi tikai objektīvi apstākļi? — Tas tālrunis visi atpalcēji... Taču to viņš noklusēja un ieminējās par neizmantotām rezervēm, par darba organizācijas trūkumiem vispār.

— Ar rezervēm ir tā, — priekšsēdētājs turpināja. — Sorit braucu un priecājos, cik skaisti apstrādāti lauki kolhozu «Uz komunismu». Bija viens no sliktākajiem rajona, pagājušajā gadā izkūļa 4 centnerus no hektara. Kalmīpi smējas: «Sita jūšas, biedriši, komunismu neredzēt, šis simt gadiem». Ievēlēja citu priekšsēdētāju, jaunu meiču. Bēguši kolchozu vadošo kadru skolu, enerģiska, tikai drusku parupja: reizēm pasaka kaut ko tādu, ka pat vīriem ausis sarkst. Tiesa, tas viņai no pārdzīvumiem hitleriešu koncentrācijas nometnē, bet tomēr... Arī negāja, laudis sāka kurnēt. Gudrojam, ko darīt, meklēt citu? Nolemām vēl vienu gadu izmēģināt — ar lielām pūlēm ievēlēja: pati arī negribēja. Apstiprām palīdzēt. Nodrošinājām ar sēklām. Piestiprājām spēcīgu šefības organizāciju. MTS atstājām labāko traktoru brigādi. Un sāka iet. Sogad vieni no pirmajiem pabeidza seju... Lai iedarbinātu rezerves, vajadzēja spēks, kas izdara galveno triecienu. Un tā ir tehnika. Dienzēl, mūsu MTS vēl nestrādā, kā nākas: trūkst kvalificētu kadru. Ar vārdu sakot, jākaujas...

— Ko?

Tas bija milicijas leitnants, kas acīm redzot iesnauzies, pēkšņi uzmodās: priekšsēdētājs nepabeidza, visi sāka smieties. Saruna novirzījās no temas. Ceļš bija uz viļņus kalnā, no kura, kaut arī bija krietni satumsis, atklājās plaši apskāvis; priekšā aiz ezera lēmīgojis pilsētas uguns. Drīz vien garīks patīkami čaukstina: jāriepām pa apaļiem akmeņiem brūgēto ūdu. Cilvēki jau tālējās uz guļu, vienīgi upmalā pie tīta rosiņas nelabojamie zvejnieki: kādā mājā spēlēja patafons. Pie vienaslāpē atvadījies no korespondenta, priekšsēdētājs domāja: pārāk laipns, lai kam tālais «mazgāt». Apbrīnījām laudis: mēs te lauzām galvas, gudrojam, ko un kā, viņi lebrauc, paskatās — un vainīgais ir rokā. «Pašpūšana... Izpildkomiteja (priekšsēdētājs b. Jermaks) trūkus mus gan redz, bet nēko nedara, lai tos novērstu...» Nevis nedara, bet dažreiz nenākstīti pietrūkst spēka, zināšanu, pieredzes... Kopīgiem spēkiem novērsīsim.

Soferim pateica:

— Vaņkol, rit piecos!

Pilsētas laukumā reproduktors pārrādīja himnu.

DIVDESMIT ASTONAS DIENAS KANADĀ

ARTURS FRINBERGS

sevišķi aizkustinoša bija kāda ar asarām acis izteikta pateicība par manis atskatīto latvju tautas dziesmām, kuras šie klausītāji, izrādījās, nebija dzirdējuši vairāk nekā trīsdesmit gadu...

Centāms sniegt pēc iespējas dažādīgu, daudzveidīgu programmu. Līdzās «Rīga dimd» un «Ozoliņi, dzērāži» dziedāju Zilinska «Zvejnieku dziesmu», dziedāju Čaikovska, Verdi, Pučini, Leonkavallo operu āriņas. Mēs rādījām, ka padomju mākslinieki cenšas apgūt it visu labāko, kas jebkad teikts pasaules kultūras apīrkņos. Un, no Kanadas šķiroties, varējām gandarīti apgalvot, ka tas, ko esam te izteikuši mākslas valodā, atradis atbalsi daudzās sirdīs un nebūs tur valrs noklusināms.

Taču tam skaistajam ar cildenajam, ar ko tikāmies, vērojot Amerikas dabas pievilcību, runājot ar turienes sirsnīgajiem cilvēkiem, pretī stāv tās laundarības, ar kurām mūsu personās tiecās apvainot visu padomju tautu un iekārtu, tās dzīves netaisnības, ko iklēnā zināca novērot pārāk bieži.

Jau minēju par dzeltenās presei melīgajiem izvīrumiem pirms mūsu uztšanās. Tie bija vērti pret padomju māksliniekam kā tādām, — bet netikām taupīti arī mēs personīgi. Tikai pāris piemēri. Baletdejotāji Golovkina adresēts pirmais jautājums attiecās uz viņas garderobi: vai tā tiešām iegādāta Maskavā, nevis kapitalistiskajā pasaulē? Kad šī maksīgore izrādījās izmesta par velti, sekoja nākamā provocācija: cik ilgi mēs Kanadā uzturēsimies? Jautātajam bija gluži ekadrti zināms, ka viesizbrau plāns vēl nav galīgi izstrādāts, — bet mākslinieces nepāroptamo atbildi viņš nākamajā dienā laikrakstā atstāja tā, ka Golovkina nezinot, vai vispār braukstot atpakaļ... Bet, kad es šī pirms koncerta lūdu atlikt kādu intervju, attiecīgais presei organs ziņoja, ka Frinbergs ir spiegu ielenkts un viņam nav tiesību runāt ar svešiem!

Visas šīs machinācijas tika pīteiekami spīgti un raksturīgi atmāskotas vēlākajā presei konferencē Otavā. Bet vissajāko pīktī Kanadas buržuāzija sev iesita ar mūsu koncerta aizliegumu Monreālas pilsētā. Tālsnība, oficiālī mums nekādē nolēģšanas dokuments netika pīstūts, bet nevienam nepalika noslēpums, ka vietējais gubernators pavēlējās iepriekš noteiktajā viesošānā datumā vias mākslas sarīkojumam piemērotās telpas pīšķirt citām vajadzībām. Pats viņš atklātības priekšā mazgāja rokas nevalnībā, un šai sakarā pēc tam kādā avīzē parādījās karikatūra, ka gubernators laiņai aicina mūs ienākt, bet atseģu tur rokā. Vīspenātkamā, domāju, šie «kungs» tomēr jūtas tad, kad pēc šā notikuma ar 400 Monreālas iedzīvotāju mēroja vairāku simtu kilometru lielo atstatumu līdz Otavai, lai tomēr būtu kīāt pie padomju mākslinieku uztšanās.

Daudz nepatīkami, mūsu valsts pīlsoņiem neaprotama redzējām arī Kanadas iekšējā dzīvē. Teikuši atklāti: esmu lasījis dažādu labu grāmatu, redzējās teātra izrādes un filmas, kas attēlo nēģu diskrimināciju, — bet vienmēr man liecas, ka tur ir sava tiesa pārspīlē-

uma. Kanadās šodienā, par cik mēs ar to saskārmies samērā nēģarajos koncertu un mēģinājumu starp-laikos, mums kā uz dēlnas atklāja šo saukto «zemāko rasu» stāvokli Amerikā. Nerunāsim par indiejiem, ar kuriem mums bija izdevība tikties, — tos tur speciālā rezervātā kā muzeja reģumus vai izmēģinājuma trusīšus. Smagākā ir tieši nēģu problema.

Uztrauc vispirms tas, kā cilvēku var noniecināt un pazemot tiktāl, ka tas nemitīgi jūtas vajāta zvera stāvoklī, bīstas runāt ar citiem laudim — un it sevišķi ar tādām, kas nāk no zemes, kur jebkura kārtu, šķiru un rasu starpība likvidēta. Mēs redzējām daudzus nēģerus — un redzējām viņu balles to darīt. Cik bija iespējams, mēs spēlām tiem rokas, pateicām laiņus vārdus, — bet ik brīdī acīs dūras tās balles, kas izstrāvoja no viņu skatieniem, vertoties, vai šo tikšanos apkārtē kāds nenovēro. Nēģeri Kanadā drīkst būt tikai pēdīgie mežstrādnieki vai zvejas pūsi; augstākais amats, ko viņiem iespējams ielēmt, ir viesmīļa postenis, un vienīgi dažas stundas dienā ir apvītāties ar tik lielu demokrātisku personas brīvību, ka arī nēģeris var iet uz veikalu un iepirkties. Kā mēdz teikt, komentāri šie liekli!

Bet ne jau tikai nēģeru stāvoklis Kanadas iedzīvotāju saīnē mūs apvairoja un sāpīnāja. Sausdīgi izsakoties, divāna mums izlikās visu nozaru skatuves mākslinieku dzīve, jo — nepārspīlējot! — visā 9.543.038 kvadrātkilometru plašajā valstī nav neviena stacionāra teātra. Un ko lai saka par to faktu, ka Hamiltonas pilsētā no 150.000 iedzīvotājiem 50.000 ir oficiāli bezdarbnieki, pie kam tādi, kas strādā tikai vienu dienu nedēļā (un to nav maz), šai skaitā neitilstpi komentāri lieki! — atkal!

Tāpēc jāsapka, ka, nepemot vēra visu to gaišo un labo, ar ko sastapāmies tālajā malā, kā svaigā gaisā izkļuvuši, mēs jutāmies Prāgā, tautas demokrātiskās republikas Čehoslovākijas galvaspilsētā, kur uzturējāmies un sniedzām koncertus atceļā. Kopš sūdienām slavenā Zeita pilsētā, Viduseiropas rota, brīvības un nēģerobēzības apstākļos atmīrdz dienādi aizvien košāki. Neaizmirstama ir Čehoslovākijas republikas prezidenta, no darbatautas nākūsā savas zemes dēla Zapotoka laiņība un viesmīlība: mēs sastapām cilvēku, kas pārstāv savas dzimtenes ļaužu labākas īpašības, kura sirdī melodija nekad nav bijusi atdalāma no tām skapām, kas virmo viņa tautasbrāļu dēvēles.

Divdesmit astonas dienas svešā pasaulē! Tas nav nekāds mazais laiks. Tad padomju mākslinieki dabūja pārliecināties, ka šī pasaule būtībā nav viņiem sveša — nevar saskatīt cilvēkus, kuri alkst iet ar tiem kopsoli, kuri apbrīno mūsu valsti saīsnieģot. Tikai tādi laudis, kas vēlas dzīvot no citu sviedriem un asinīm, var grībēt cilvēci saīskēt, — bet tā nav saīskējama. Tautu un rasu vienotībā vairāk par visu kalpo padomju cilvēku mierīgais darbs, tam kalpo arī mūsu māksla.

Gribētos teikt, ka padomju mākslinieku brigades viesošānā Kanadā ir nozīmīgs ieguldījums visu tautību progresīvo cilvēku saliedēšanā, cīņā par pastāvīgu un drošu mieru visā pasaulē.

Zinātnieka pagātne un Amerikas tagadne

Starptautiskā sabiedrība ar lielu uzmanību seko kīrtējām «raganu medībām» Savienotajās Valstīs. Par savu upuri Makartijs šoreiz izraudzījis redzamu zinātnieku — vienu no pirmās atombumbas radītājiem, profesoru Robertu Openheimeru. Openheimers jau vairāk nekā 15 gadus dzīvo ASV. Pēdējos desmit gados viņš strādāja kā ASV valdības galvenais padomnieks atomieroču jautājumos. Viņa nopelni atomfizikas attīstībā ir lieli un neapšaubāmi. Kad ASV sākas dažādu progresīvu vai pat liberālu zinātnieku vajāšana, Openheimeru amerikāņu prese sauc par «nealiskaramu». Bet drīz kļuva zināms, ka Makartijs neatstās šādas kategorijas laudis. Zinātnieku pēkšņā apšūdzēja «simpatijas pret komunismu». Sīrmalvīm inkriminēja, ka «viņš, studējot bēdams, esot bijis iemīļnieks kādā komunistu» un tamlīdzīgu «noziegumus» pret ASV drošību. Makartijs triumfēdam devās pie prezidenta Eizenhauera. Pēdējais, atcerdamies savas nesēnās neveiksmes, aizstāvēdams ASV armijas vadību pret Makartija apšūdzību, ka tā ir prokomunistiska, šoreiz neprotestēja. Openheimeru atcēla.

Openheimera «lieta» izraisīja sašutumu un neapmierinātības vētru pīrtumu inteliģences aprindās. Vairāki desmiti vadošo amerikāņu atomfiziku un redzamāko zinātnieku ar Einšteinu priekšgalā iesniedza ASV valdībai protestu un pieprasīja anulēt Openheimera atcelšanu. Pret Openheimera atcelšanu protestēja visa angļu prese. «Apšūdzība pret Openheimeru ir liecība tam, ka visu amerikāņu dzīvi caurauz aizdomas», rakstīja «Manchester Guardian». Rietumelropas prese vienbalsīgi norīdā, ka Openheimera atcelšanas cēloņi meklējami nevis zinātnieka pagātne, bet gan Amerikas tagadne.

Vairāki franču un itāļu laikraksti salista Openheimera krišanu neēlāstībā ar viņa noraidošo nostāju pret dēņpēra bumbu un atomkaru. Daži no tiem zina stāstīt, ka Openheimers presei pārstāvēdams izteicies, ka atomkarš nozīmētu vienas cilvēces iznīcināšanu un ka viņš, Openheimers, esot drīzāk par divu sistemu kopeksistenci nekā par to kopīgo bojāeju. Šī piezīme esot bijusi liktenīga profesoram, jo cilvēks, kas izsakās pret cilvēces bojāeju, Savienotajās Valstīs tiek klasificēts par neuzticamu, neolojau pīlsoni, jā, pat komunistu.

Ļoti iespējams, ka Roberts Openheimers bijis neuzmanīgs, tik atklāti izpaudzot savas domas. Ka tās ir krasā pretrunā oficiālajai ASV politikai, par to viegli var pārliecināties. Sinis dienas ASV valdība pavēlējusi uzskatīt priekšdarbus 70 amerikāņu lielāko pīlsoņu nodrošināšanai pret «pēkšņiem atomizbrucumiem». «Jāpānāk, — teikts valdības lēmumā, — lai katrs no šīm pīlsoņiem zinātu un atombumbvēdēju tuvošanas 50—60 minūtes pirms bumbas noņemšanas. Amerikāņu reakcionārie laikraksti plaši komentē šo paziņojumu. Atkal to lappuses pilnas ar šausmīgiem nostāstiem par «krievu uzbrukuma... sekām». No jauna tajās cilā Džordža Satona palaisto pīkt, ka Padomju Savienība izgatavojusi lielu sarkano zvazģni — mākslīgu zemes pavadoņi, — no kuras kā zirgus varēs bērt atombumbas uz nabaga Ameriku. Kārtējais histerijas mērkis skaidrs: pārliecināt amerikāņus, ka Amerikā «draudošās briesmas» neesot mazinājušās un tādēļ jāturpina bruņošāns druzdīs, īpaši dēņpēra bumbu izgatavošanā.

Šī histerija tenes arī zināmu skaidrību Openheimera «lietā». Kā ziņo itāļu laikraksts «Paesa Sera», Openheimers pēdējā laikā kopā ar lielu zinātnieku grupu strādājis pie jautājuma, kā izmantot atomenerģiju mieraīka vajadzībām. Laikraksts apgalvo, ka Openheimers pētiļie praktiskās iespējas konstruēt elektrostacijas, automaīšinas un lokomotīves, kas strādātu ar atomdzīnēģiem. Tai pašā laikā viņš, kā kļuvis zināms, netieši izteicis savas š